

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ט"ו אדר תשפ"ה

מסכת סנהדרין פ"ט-צ"ה ♦ פרה ב', ה' - ג', ג'

גליון מס' 1347

השבוע בגליון

- ♦ קבורת המת כשרגליו מכוונות כנגד שער בית הקברות
- ♦ וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה
- ♦ אין לסרב לתפקיד ציבורי
- ♦ כתיבת ספרים בעילום שם
- ♦ הזכרת שם המחבר כדי לדעת אם ניתן לסמוך על דבריו

- ♦ האם נוהג דין "נביא שקר" בימינו?
- ♦ כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא
- ♦ למה קברו את המת כשמקל בידו
- ♦ יש להבדיל בין "ימות המשיח" ל"עולם הבא"
- ♦ שתי תחיות המתים יהיו

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מדוע הצביע בעל האור שמח על הגמרא?

דווינסקי, עיר גדולה לאלוקים, זכתה שיכהנו בה שני גאוני עולם זה לצד זה. הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל בעל האור שמח, והגאון רבי יוסף רוזין זצוק"ל, הידוע בכינויו הרוגאצ'ובר.

נוכחותם של אדירי התורה השפיעה רבות על הקהילה, והנהגותיהם ואורחותיהם של הגאונים נחרתו בזכרונם של בני העיר, אשר העבירו את רשמיהם לבניהם אחריהם.

הנהגה מופלאה מסופרת על הגאון רבי מאיר שמחה הכהן.

יושב היה הגאון רבי מאיר שמחה הכהן בחדרו עמוס הספרים והוגה בתורה, ומולו החברותא שלו, תלמיד חכם מופלג, רבי שלמה יהודה פליצ'נסקי שמו, זצ"ל. השניים צללו כדרכם במימיה של סוגיה עמוקה ומסובכת. ככל שנקפו השעות התרחבו וגדלו החללים בארון הספרים, וכנגדם הלכה וגבהה ערימת הספרים על השולחן עד שהשניים כמעט שלא ראו איש את פני רעהו. מפעם לפעם היו השניים משני עברי

דף פט/א נביא השקר

האם נוהג דין "נביא שקר" בימינו?

משנתנו מונה מספר אנשים שדינם מיתה, ביניהם, "נביא שקר", היינו, המתנבא מה שכלל לא נאמר לו. ברור לכל, כי "שוטה הכפר" או ליצן העיירה, שיעמוד ויכריז כי דברי נבואה בפיו, אין דינו למיתה, שכן, איש אינו מתייחס לדבריו כאל דברי נבואה ולפיכך, דברי שקר אכן יש לפנינו, אך **נביא** שקר אין. מאידך גיסא, מסוגייתנו מוכח, כי נביא שקר אינו דווקא זה שהיה נביא אמת וסרת, אלא גם מי שמעולם לא היה נביא ומתנבא בשקר כעת, הרי זה "נביא שקר". שהרי, גמרתנו מביאה את צדקיה בן כנענה כדוגמה לנביא שקר, למרות שמעולם הוא לא היה נביא אמת ("חזון איש"). מהם אם כן, הכללים לפיהם יש לקבוע מיהו "נביא שקר"?

נביא שקר הוא מי שראוי להיות נביא: ובכן, ה"מנחת חינוך" (סוף מצווה תק"ז) ואחרים מבארים, כי נביא שקר הוא אדם שהתקיימו בו כל התנאים לקבלת נבואה משמים (עיי' רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז הל' ז'), וממילא בני אדם עלולים לנהות אחריו ולהאמין, כי אכן דבר נבואה בפיו. אולם, ה"מנחת חינוך" מציין את דברי ה"משנת חכמים", כי כל אדם צריך להמנע מ"נבואות", ואף שאין חיוב מיתה בדבר, הרי זה אסור מן התורה. רבי אליעזר ממיץ (הובא בהגהות מימוניות הל' עבודת כוכבים פ"ה הל' ח') אף מחדש, כי הדבר אסור גם בדרך שחוק.

דף צ/א ואלו שאין להם חלק לעולם הבא

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". משפט זה הפותח את משנתנו, מוכר לכל ורבים מצטטים אותו בהנאה. אולם, ה"חפץ חיים" זצ"ל נוהג היה לומר, כי אין לשכוח את הרשימה הארוכה במשנתנו של אלו שחלקם נפקד מהעולם הבא.

לעילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה ב"ר יהודה ז"ל

נלב"ע י"ט באדר תשס"ד **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **אריה ודורה יעקבסון** הי"ו

לעילוי נשמת

הר"ר **יהודה זאב קוטלייר** ז"ל

ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשס"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לאה גרינפלד** ע"ה

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע י"ז באדר ב' תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **הנטשע פלדמן** ע"ה

ב"ר שלמה אליהו גולדברג ז"ל

נלב"ע ט"ז באדר תשס"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שלמה פלדמן** מושפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הרב **משה צבי יוסף הלפרן** ז"ל ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע ט"ו באדר תשל"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידנו משפחת **הלפרן** שיחיו

הקב"ה ברחמיו על כל מעשיו חונן את יצוריו, וגם אלו שעליהם נאמר, כי "אין להם חלק לעולם הבא" הרי שאין להם חלק משלהם. אולם, לדעת רבינו בחיי (סוף פרשת אחרי מות), כל אלו שאין להם חלק בעולם הבא מכונסים יחדיו ומקבלים פירורים משולחנם של אחרים כעניים אוכלי צדקה. גם הריקאנטי (פרשת כי תשא), מספר על רוח שנכנס באשה אחת, שסיפר לריקאנטי, כי הוא איבד את עצמו לדעת ועבר על עבירות חמורות נוספות עד שאין לו חלק לעולם הבא, ומכל מקום, סיפר הרוח, כי לאחר שהייתו בגהינום הוא יקבל חלק בעולם הבא, כצדקה.

הריקאנטי אינו היחיד המונה את המאבד עצמו לדעת כמי שאין לו חלק לעולם הבא, בעל ה"פני יהושע" (בי"מ נט/א) ואחרים מזכירים זאת כדבר המובן מאליו. אולם, הגאון רבי יהודה אסאד (ש"ת "יהודה יעלה" י"ד סי' שנה"ג) מצייין, כי אמנם שגור הדבר בפי כל, כי המאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, אך אין לכך כל מקור מפורש.

עם זאת, יש המציינים את הגמרא במסכת גיטין (נז/ב) כמקור לכך. הגמרא שם מספרת על ארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון על ידי הרומאים, וכאשר ביקשו הילדים לקפוץ לים היתה שאלתם "אם אנו טובעים בים אנו באין לחיי העולם הבא?" הרי לנו, שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא ("יד המלך" הל' אבלות פ"א הל' י"א).

יש שביארו, כי המאבד עצמו לדעת אינו שונה מרצח נפש מישראל. וכשם ש"שופכי דמים" איבדו את חלקם לעולם הבא (רמב"ם הל' תשובה פ"ג הל' ו), כך גם המאבד עצמו לדעת, שרצח את נפשו שלו (ש"ת "אבן יקרה" י"ד סי' נ"ו). [אמנם, עיי' ב"מרכבת המשנה" שביאר כי לדעת הרמב"ם רק רצח מועד נכלל ב"שופכי דמים"].

דף צ"ב מכאן לתחיית המתים מן התורה

למה קברו את המת כשמקל ביד

רבים נוהגים לומר את י"ג עיקרי האמונה לאחר תפילת שחרית. הדפים הראשונים של פרק חלק עוסקים בעיקר השלשה עשר והאחרון מ"ג עיקרי היהדות, הלא הוא תחיית המתים, שהכופר בה נמנה בראש רשימת אלו המנויים במשנה הראשונה בפרקנו שאין להם חלק לעולם הבא.

בסוגיינתנו נאמר, כי כאשר אהרן הכהן יקום בתחיית המתים יתנו לו בני ישראל תרומה. בעל ה"ערוך לנר" מעיר על אתר, כי ברש"י ("ד"ה "שעתיד לחיות") מפורש, שתחיית המתים תהיה לעתיד לבוא, בעולם שאין בו ענייני אכילה ושתייה, ואם כן יש להבין מה עניין לתרומה בעולם שכולו טוב, הרי האנשים שיקומו לתחייה יהיו כמלאכים ולא יזדקקו כלל לענייני אכילה ושתייה (ראה "ערוך לנר" צ"ב, רב"ד הל' תשובה פ"ח הל' ב', של"ה ח"א מ' בית דוד ד"ה וסברת הרמב"ן).

יש להבדיל בין "מות המשיח" ל"עולם הבא": כידוע, יש להבחין בין "ימות המשיח" לבין "עולם הבא". התקופה שבה נגאל מצרותנו ומשעבודנו על ידי משיח בן דוד ובית המקדש יעמוד על תילו, היא המכונה "ימות המשיח", ואילו התקופה החל מן האלף השביעי לבריאת העולם ואילך, מכונה "עולם הבא", עולם שאין בו אכילה ושתייה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. בספרים רבים מוגדרת תקופה זו כשבת ארוכה שאין לה קץ, מעין "מנוחה לחיי העולמים". בעל ה"ערוך לנר" מבאר, כי אכן תחיית המתים העיקרית תתרחש לעתיד לבוא, אלא, שאהרן ומשה יחד עם שאר הצדיקים שבכל הדורות יחיו בזמן ביאת המשיח כדי להורות את בני ישראל.

היד רמ"ה (צ"ב/א) כתב בנושא זה: "מתים שחיים לימות המשיח אין כולם עומדים כאחת, אלא יש מוקדם ויש מאוחר, כל אחד ואחד לפי מעלתו, וזהו שאנו אומרים ותעמוד לגורלך לקץ הימים", היינו, כל יהודי יזכה לתחיית המתים לפי מעמדו הרוחני.

שתי תחיות המתים יהיו: הרדב"ז מרחיב בנושא זה בספריו ("מגדל דוד" על שיר השירים ח/ב, ושו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תרמ"ד), תוך שהוא מצייין כי "כל ימי הייתי מצטער" על כך שהצדיקים, חסידי עליון שמתו על קידוש ה' לא יזכו לראות בנחמת ציון וירושלים. עד אשר הובא לפניו פירושו של הריטב"א (תענית ל"ב, ר"ה טז/ב) המחדש, כי "שתי תחיות המתים יהיו" אחת לימות המשיח ואחת לעולם הבא. מטרתה של התחיה המוקדמת, בימות המשיח, היא לאותם יהודים שמתו בגלות הארוכה מתוך ציפיה וכיסופין לחזות בגאולה העתידה, ועליהם הכתוב אומר (זכריה ח/ד) "ע"ד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם", וכוונתו, לאותם שיקומו בתחית המתים ויהיו מופלגים בשנים. בנוסף לכך, בשלהי עולמנו, רגע קט לפני כניסת האלף השביעי, תהיה תחית מתים כללית. הרדב"ז, אשר צהל על גילוי דברי הריטב"א צייין, כי הם מקובלים על הכל (עיי"ש שביאר לפי"ז הגמ' בפסחים סח/א), ומסיים את מכתבו בהתרגשות קדושה: "וזכור תמיד ענין זה, כי היא נחמה גדולה לסובלי צרות הגלות ועול השעבוד, כי עדיין תראה עיניהם ציון נוה שאנן, וארמון על משפטו, ועבודת הקדש על מתכונתה במהרה בימינו, אמנ". [וכ"כ ספר "העיקרים" מאמר ד' פרק ל"ה ועיי' "שדי חמד" חלק ט"ו מערכת מ' כלל ר"ח].

רמז בסידור התפילה: יש שמצאו רמז בסידור התפילה לשתי תחיות המתים. בברכת הגבורות שבתפילת "שמונה עשרה" אנו אומרים "מחיה מתים אתה, רב להושיע" ולאחר מכן אנו כופלים ואומרים "מחיה מתים ברחמים רבים"... וגם בחתימת הברכה אנו מוצאים תחיה כפולה - "מלך ממית ומחיה... ונאמן אתה להחיות מתים" ("משמר הלוי" תמורה, סי' ק"ח בשם ספר אחד, עיי"ש מו"מ בדבר).

השולחן משגרים הערות קצרות וסברות ליישוב הסוגיה ושבים לעיין באותיות הקטנות. דפיקה קלה על דלת החדר הפריעה את השניים מלימודם. הגאון רבי מאיר שמחה, שכיהן כרבה של העיר, פתח את הדלת וקידם את האורח בסבר פנים יפות ישב נא כבודו, כיבר הרב את אורחו, שהחל לגולל בפני הגאון דבר מה שנחשב בעיניו כחשוב ונחוץ. רבי מאיר שמחה האזין לדבריו בקשב רב, ולפתע ביקש את סליחתו, אך רץ לעבר גמרתו, רכן לעברה, הורה באצבעו על שורה בגמרא, ושב לשוחח עם האורח. התברר סבור היה כי תוך כדי שיחתו של הגאון, עלה במוחו רעיון מבריק לפלס דרך בהירה בנבכי הסוגיה הסבוכה, ואהבתו לתורה שלא ידעה גבולות. הריצתו לעברה כדי לבדוק אם אכן אפשר ליישב את דברי הגמרא באופן זה. הגאון שב ושקע בשיחה עם אורחו, וכעבור זמן קצר שוב קם רבי מאיר שמחה ממקומו והצביע בידו על הגמרא, תוך שהוא מקפיד לבקש את סליחתו של האורח.

נפשו של החברותא כמהה לסיום השיחה. במוחו החלו להתרוצץ סברות ורעיונות שונים בנסותו לשער בנפשו את החידוש הנפלא שנגלה לגאון האדיר, שכל כך מטרידו משיחתו. כל דקה או דקותיים, היה המחזה חוזר על עצמו. הגאון קם, מבקש סליחה בכל לביבו, מביט בגמרתו, מצביע על שורה מסויימת וחוזר לשוחח עם האורח.

סוף סוף נסתיימה השיחה, ובלא אומר ודברים שבו השניים ללימודם. החברותא ציפה לשמוע סברה מעניינת ומרתקת, או לחילופין להקשיב לפריצת דרך חדשה בהבנת הסוגיה, אך לא כן היה. דומה, כי דבר מה הטריד את רבינו, הרהר לעצמו. כאשר סיימו השניים את לימודם, שטח החברותא את תמיכתו בפני הגאון.

מורי ורבי. שמא אוכל לשאול, בשל מה נטרד הרב בעת השיחה עם האורח? האם מהלך חדש או רעיון נפלא עלה ונפל ללועזת שבא?

לא, השיב הגאון, חששתי שמא אשכח היכן הפסקנו ללמוד, ועל כן שבתי מידי פעם בפעם לגמרותי האהובה והצבעתי על המקום שבו הפסקנו מלימודינו, כדי לשוב ולהזכיר לעצמי מהיכן אנו אומרים להמשיך ללמוד.

פליאה רבתי נפרשה על פני החברותא. פעמים רבות במהלך תקופת לימודם הוא זכה לחוות את כח זכרונו העמום של הרב. לא פעם אף ביקש ממנו הגאון כי יעלה על סולם גבוה ויוריד מחברתו חידושי תורה ממדף עמוס. בדרכו מטה היה הגאון אומר לו: מחברת זו, כתבתי לפני כשלושים וחמש שנה, ותוך כדי דיבור היה הגאון מצטט על-פה עמודים שלמים מחדיושיו התורה שעמל עליהם ושכתבו על ידו לפני שנים כה רבות. ואילו עתה אחת למספר דקות נזקק הגאון האדיר להורות באצבעו על השורה בה פסק ללמוד לפני שעה קלה בלבד?

רבינו בעל האור שמה, שראה את תמיכתו של החברותא, הזדקר על מקומו בחרדת קודש ואמר דברים שראוי להם להיחקק באותיות של זה בליבו של כל אדם שזכה לקבוע עיתים לתורה: נאמר במשלי, בפרק כ"ג פסוק ה': "הַתְעִיף עֵינָיִךְ בוּ וְאִינְנִי כִּי עֵשֶׂה יַעֲשֶׂה לוּ כִנְפַיִם כְּנָשָׂר יַעֲוֶה הַשָּׁמַיִם". הגמרא במסכת ברכות (דף ה' עמוד א') דורשת שהתורה נמשלה לעוף, כפי שהעוף נעלם כלעומת שבא, כך גם לימוד התורה דורש קביעות והתמדה רצופה, ואם אדם מרים את עינו מן הגמרא באמצע לימודו ועוסק בדברים אחרים, התורה משתכחת ממנו! המבין אתה יקירי? לשוחח עם האורח הייתי חייב. הרי רבה של העיר אני וצרכיה מוטלים על כתפי. אולם איני מסוגל לשאת את המחשבה, שדברי התורה שלמדנו בעמל כה רב יתפוגגו וייתאיידו להם כהרף עין. על כן השתדלתי בכל מאודי שלא להסיח את מחשבתי והגיגי מן הסוגיה בה למדנו, כדי שנוכל להמשיך ללמוד ברצף!

במשפטים ספורים אלו תמצת הגאון את משנת חייו. דבקותו ואהבתו לתורה הקדושה לא ידעו גבולות, וכל חייו נסובו סביבה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק. תפקוד: mendelson@meorot.co.il

פנינים

דף צ"א/א ארבעה הדיוטות... בלעם

דרגתו של יהודי שאין לו חלק לעוה"ב
פרקנו עוסק ב"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", למעט רשעים מסויימים. לכאורה, מה עניין בלעם הרשע לכאן, הרי הוא לא היה יהודי? (עיי בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא).

ענה על כך האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר מגור זצ"ל:

בלעם הרשע, בתפילתו (במדרג כג') "תמות נפשי מות ישרים ויהי אחריתי כמהו", הצליח להעלות את עצמו מדרגת גוי, לדרגת יהודי שאין לו חלק לעולם הבא. **הא למדת**, שגם להיות יהודי שאין לו חלק לעולם הבא, דרגה גדולה היא... ("אמרי אמת", ליקוטים).

דף צ"ב/ב כאילו נותנה לפני ארי

שמות שוים...

במספר מקומות משווים חכמי ישראל את עם הארץ לארי, כגון, "כל המשיא בתו לעם הארץ, כאילו כופתה ומניחה לפני ארי" (פסחים מט/ב).

מעשה ברבי יעקב אריה ליב מבריסק, שהוצע לו שידוך עבור בתו. לא נראתה בעיניו ההצעה, מפני שהמוצע לא היה בר אוריין.

פנה לשדכן ואמר: חוששני כי יש בשידוך זה חשש של "שיווי שמות", שרבי יהודה החסיד הקפיד על כך.

כשראה את גבות עיניו של השדכן מתרוממות בתמהון, מאחר שהשמות לא היו זהים כלל וכלל, הסביר לו את כוונתו:

אני, שמי אריה. וגם המוצע, לאור דברי חז"ל הנ"ל, ארי הוא. נמצא, אם כן שהשמות שווים, ויש להזהר... ("עובדות והנהגות לבית בריסק").

דף צ"א/ב אפילו עוברין שבמעיי אמו

את מי מקללים העוברים

"אמר רבי שמעון חסידא, כל המונע הלכה מפי תלמיד, אפילו עוברין שבמעיי אמו מקללין אותו".

ביאר בעל "תורת חיים" (בסוגייתנו): שנו חכמים (נדה ל/ב), שהעובר במעיי אמו מלמדין אותו את כל התורה כולה.

אפילו עובר זה, שאינו זקוק לתורתו של המונע הלכה מפי תלמידו, גם הוא מקללו...

דף צ"ב/ב מתים שהחיה יחזקאל

נכד של אדם שקם לתחיה

בעלי התוספות (פסחים ג/ב) מבארים כי לרבי יהודה בן בתירא לא היתה קרקע בארץ ישראל, ובשל כך הוא היה פטור ממצוות העליה לרגל.

לכאורה, לאחר שהארץ הונחלה ליוצאי מצרים, יש לכל יהודי חלק ונחלה בה, וכיצד לא היתה לרבי יהודה בן בתירא נחלת קרקע בארץ ישראל?

בעל האדרת ("זוהב שבא" בהגהותיו לתוס' הרשב"א בפסחים שם) מיישב זאת על פי גמרתנו בה אמר רבי יהודה בן בתירא כי הוא היה מצאצאי המתים שהחיה יחזקאל הנביא. ומאחר שמתים אלו היו מבני אפרים, שיצאו ממצרים שלושים שנה לפני יציאת בני ישראל משם, כדברי רב בסוגייתנו (עיי רש"י ד"ה "וטעו"), ממילא, גם לא היה להם חלק בארץ ישראל, שהרי לא נחלקה הארץ אלא ליוצאי מצרים.

דף צ"ב/ב ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים

שירה בכל מצב

גמרתנו מספרת, שבשעה שנבוכדנצר מלך בבל נוכח בנפלאותיו של הקב"ה, ביקש לפתוח בשבחות ובזמירות לבורא עולם. ואלמלא בא מלאך וסטרו על פיו, היו זמירותיו נאות מזמירות דוד המלך.

הסביר הרבי מקוצק זיע"א:

דוד המלך אמר שירה, גם בעת צרה וצוקה, כגון, בבורחו מפני שאול, בהמלטו מפני אבשלום בנו ובכל מאורעות חייו. אולם, נבוכדנצר הרשע ביקש לומר שירה מתוך עושר ורווחה. בעודו מלך המושל בכיפה. **בא מלאך וסטרו על פיו**. כלומר, הביאו לידי צער קמעה, ואמר לו: עתה נראה אותך אומר שירה... ("להבות קודש").

מקל ביד המת: ישראל, עם קדושים, מייחלים ומצפים לגאולה ולתחית המתים. השתוקקות זו גם מצאה את ביטויה במנהגים מעניינים. אחד מהם הוא מנהג עתיק שרווח בחלק מקהילות ישראל, ולפיו, טרם קבורתו של הנפטר קמצו אנשי החברה קדישא את ידו ונתנו בה מקל עץ. ה"חכמת אדם" (מצבת משה בסופו סעי' ט) כותב, כי לדעתו מנהג זה הוא חוכא ואטלולא. אולם, אחרים כתבו, שמנהג זה הוא רמז לתחית המתים, מאחר שמתי חוץ לארץ עתידים להתגלגל לארץ ישראל בגלגול מחילות, ועל ידי מקל זה יקום המת ויתהלך מקברו אל הארץ. ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' שכ"ז וע"ע ב"אמונת התחיה" פ"ה) כותב, כי אף על פי שטעם זה "חלוש וקלוש" הוא, אין לבטל את המנהג. אחד מרבני בית מדרשנו סיפר, כי בבית הוריו מצויה תמונה של מקל שהיה שייך לזקנו, אשר היה חבר בחברה קדישא, עליו כתוב, כי יש לתיתו ביד המת, וכמו כן חרוט עליו "אני מאמין בתחיית המתים".

קבורת המת כשרגליו מכוונות כנגד שער בית הקברות: במדינות אחדות נהגו לקבור את המת כשרגליו מכוונות כנגד שער בית הקברות, לרמז על כך, שבעתיד הוא יעמוד בתחיית המתים ויצא מבית העלמין בדרכו לארץ ישראל ("אמונת התחיה" שם).

בשבוע הבא נביא א"ה את דעות הראשונים לגבי עולם הבא, עולם הנשמות ותחיית המתים, האם כל אחד מהם הוא שלב בפני עצמו.

דף צ"א/א אמר רבי אלעזר כל פרנס שמנהיג את הצבור בנחת

וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה

גמרתנו מביאה את דברי רבי אלעזר, ש"כל פרנס שמנהיג את הציבור בנחת זוכה ומנהיגם לעולם הבא!" אדם הממלא תפקיד של פרנס ציבור, הדואג לצרכי הרבים, זוכה לדברים הרבה, עד שאמר רב הונא, שאם אדם נכשל בעבירה שעונשה מיתה בידי שמים, יכפיל את לימודו. "ואם אינו למוד לקרות ולשנות, מה יעשה ויחיה? ילך ויעשה פרנס על הציבור וגבאי של צדקה, והוא חי!" (ויקרא רבה וילנא פרשה כ"ה אות א').

אין לסרב לתפקיד ציבורי: ברור, איפוא, כי אדם שהקב"ה חננו בכישורי מנהיגות ועשייה, ייטיב עם עצמו אם יבחר לעסוק בפעילויות לטובת הכלל. לא זו בלבד, אלא שבפוסקים גם מבואר, כי אין לסרב לבקשת הציבור לכהן בתפקיד, שיש בו כדי לסייע לציבור ("בית יוסף" יו"ד סי' רנ"ז בשם המרדכי, וב"דרכי משה" סי' רנ"ו אות ב', וב"חכמת אדם" כלל קמ"ז סי' כ"ט).

בימיו של המהרש"ם נתן הציבור את עינו באדם מסויים לכהן במשרה לטובת הכלל, אך הלה סירב להפצרותיהם [מעובדת סירובו ניתן להניח כי הוא נמנה על הסוג הנדיר של העסקנים...], אך הם לא הרפו ושאלו את המהרש"ם אם ניתן לכופ אותם אדם לכהן במשרה זו. המהרש"ם ציין בתשובתו, כי בבירור סוגיה זו כבר קדם לו בעל שו"ת "אבן שוהם", אשר הוכיח ממספר מקומות כי אין לכופו לכך. אולם, יש להדגיש בפני אותם אדם את דברי הגמרא (ברכות נה/א), המזהירה את האדם, שלא לדחות מלפניו דברים שיש בהם ברכה, משום שבכך הוא מזלזל בהבטחת התורה. כמו כן, מאחר שברכה רבה טמונה בכהונה בתפקיד לטובת הכלל, כאמור לעיל, שבכחה אף להציל ממותה בידי שמים, ממילא, הדוחה תפקיד זה מלפניו, מזלזל בברכה זו (שו"ת מהרש"ם בקונטרס תירוק עולם חו"מ סי' רל"א).

תלמיד חכם שהתבקש לעסוק בצרכי ציבור: על שולחנו של הגאון רבי אליעזר יהודה ולנדברג זצ"ל הועלתה להכרעה שאלה מאת יהודי תלמיד חכם שתורתו אומנותו ומרביץ תורה לרבים, אשר התבקש לכהן במשרה ציבורית לטובת הכלל. בתשובתו המפורטת מציין בעל ה"ציץ אליעזר" (שו"ת חלק י"ח סי' פ"א), את דברי בעלי התוספות (ב"ב ק"א ד"ה "ולא תימא") כי על תלמיד חכם להמנע מהעתקת מקום מגוריו לעיר שבה יטילו עליו את עסקי הציבור, ולא עוד, אלא שבמדרש (שמות רבה פרשה ו' אות ב') אף נאמר, כי מחמת טורח הציבור והעיסוק המרובה בצרכיו, מתמעט תלמודו של אותו תלמיד חכם, והוא אף שוכח את שלמד בעבר. לפיכך, סיים הגרא"י ולדנברג זצ"ל את תשובתו לאותו ת"ח, עליו להמשיך להגות בתורה ולקיים את העולם בזכותו.

דף צ"ג/ב שם עולם אתן לו אשר לא יכרת... זה ספר דניאל שנקרא על שמו

כתיבת ספרים בעילום שם

בסוגייתנו למדנו, כי ספר דניאל שנכתב על ידו נקרא על שמו, ונחשב לו הדבר לזכות. לעומת זאת, נחמיה נענש ולא זכה שספרו יקרא על שמו. אומנם, אנו מכנים את אחד מספרי הקודש בשם נחמיה, אך חז"ל לא הכירו בו כספר בפני עצמו, אלא צירפוהו לספר עזרא, ואף הראשונים עוד כינוהו כן (עיי ב"ב יד/ב ועיי "מרגליות הים").

בארון הספרים היהודי מצויים ספרים רבים אשר שם מחברם ידוע, אך יש ספרים שמחבריהם נותרו עלומי שם. למשל, עד היום, לא נודע שמו של מחבר ספר "כל - בו", וכל שידוע הוא, כי מחברו היה אחד מן הראשונים. דוגמאות נוספות ישנן למכביר, אך נציין את המפורסמות שבהן, כגון, ספר "החינוך" (ראה בהרחבה בגליון מאורות הדף היומי מס' 466), ספר "משמרת הבית", שבו תשובות להשגותיו של הרא"ה על ספר "תורת הבית", אשר גם הוא התפרסם בעילום שם ולימים זוהה כי הרשב"א עצמו כתבו. כן מפורסם שו"ת "תורה לשמה", שמחברו חתם בשם "יחזקאל כחלי" והמיוחס לבעל ה"בן איש חי" [ראה בהרחבה בספר "מאורות הדף היומי" כרך ד' עמוד ס"ו-ס"ז]. גם הגאון

הדף היומי

סנהדרין פ"ט-צ"ה

ט"ז-כ"ב אדר

בעל האדר"ת חיבר קונטרס בעילום שם, ולאחר שנים התברר, כי ההסכמה וההערות לקונטרס זה, הכל ממנו הוא... יש המספרים על בעל "בית הלוי" זצ"ל, כי קיבל על עצמו, שאת ספרו הראשון ידפיס בעילום שם. בנו הגר"ח זצ"ל, מאן לגלות את שם הספר.

הראשון שדן אם ראוי לאדם לציין את שמו עלי ספר שהוא מוציא לאור, היה הגאון רבי מאיר איזנשטט זצ"ל, שהעלה נושא זה בהקדמה לספרו "פנים מאירות", תוך שהוא מציין את דברי הגמרא (יבמות צו/ב) אודות רבי יוחנן שהקפיד על שלא ציטטו מימרה מסוימת בשמו, משום שבכך נמנעה ממנו הזכות ששפתותיו ידובבו בקבר. לכאורה, מוכח מכאן, כי ראוי למחבר ספר לציין את שמו בספרו, כדי ששפתותיו ידובבו בקבר. אולם, בעל ה"פנים מאירות" דחה סברה זו, שכן, שפתי המחבר דובבות בקבר על ידי לימוד חידושי תורתו, ולא משום הזכרת שמו. לעומת זאת, רבי יוחנן ביקש שיציטטו את המימרה בשמו, שאם לא כן, לומדי בית המדרש לא ייחסו לה חשיבות ראויה ולאחר שברבות השנים היא תשתכח שוב לא יהגו בה, וגם שפתותיו לא ידובבו בקברו.

הזכרת שם המחבר כדי לדעת אם ניתן לסמוך על דבריו: אכן, החיד"א (ב"שם הגדולים" שם) ציין, כי אין עניין בהזכרת שם המחבר בספרו, שהרי ממשניות ומתוספתות רבות, כמו גם מברייתות וממימרות לא מעטות, נעדר שם אומרו. בספר חסידים (סי' שס"ז) כתב, כי החכמים הראשונים, מחברי המדרשים, הספרי, המכילתא וכדומה, נמנעו מהזכרת שמם, כדי שלא יגרע משכרם בעולם הבא בשל ההנאה שתגרם להם בעולם השקר (עיי"ש ב"שם הגדולים" לחיד"א עוד מו"מ ארוך בעניין). אלא, שכאשר מחבר ספר יודע, כי הזכרת שמו תגרום ללומד לדעת, כי הדברים שנכתבו בספר מקורם מתלמיד חכם פלוני שניתן לסמוך עליו, אזי ראוי שיציין את שמו לתועלת הרבים (חיד"א שם עפ"י ה"פנים מאירות"). גם בעל ה"ייטב לב" (בהקדמתו לספרו), כתב כך, תוך שציין, כי נימוק זה אינו תקף לגבי ספרי אגדה. על כך מעיר בעל ה"דברי יואל" (חיי שרה, עמ' תצ"ח), כי בדורנו היתום, גם על ספר שבו דברי אגדה, ראוי לציין את שם המחבר, כי רבים המכשולות שעלולים להכשל בהן.

שיקול מעניין שמביא החיד"א בעד פרסום השם, הוא האמור בסוגייתנו, כי זכות היא שיקרא הספר על שם המחבר, וכי נחמיה לא זכה לכך. החיד"א מוסיף כי מזמן הגאונים כמעט ולא נהגו להעלים את שם המחבר, ואדרבה, בהעלמה זו יש משום יוהרה (שה"ג, שם). מעניין לציין, כי משום דברי גמרתנו, קרא תלמיד חכם ירושלמי, הרה"ג ר' אליעזר משה פישר משכונת בתי ברוידא בירושלים את ספרו בשמו הפרטי "אליעזר משה", כפי שספר דניאל נקרא בשמו הפרטי של דניאל. נסיים באיזכור עובדה מרתקת. כיזוע, ה"חפץ חיים" פרסם את ספרו ה"חפץ חיים" בעילום שם, ואילו את ספרו "משנה ברורה" הוא פרסם בשמו. למרות זאת, נקרא שמו בפי כל "חפץ חיים", על שם הספר שממנו העלים את שמו...

דף צג/ב כיון דחזויהו דלא מורח ודאין קטלוהו
תשובתו של הגר"ח מבריסק למיסיונר
בקרן רכבת אחד נטפל מסינור לקומץ יהודים, והחל מטיף לאמונתו. אמרו לו היהודים: הרי חכמי המשנה, בני דורו של "אותו האיש" לא שמעו לדבריו, ומכאן שעמדו על טיבו ומצאוהו בלתי ראוי לכך.
ענה להם הלה: אין זו ראיה. שכן, אף רבי עקיבא טעה בבר כוכבא.
נסתתמו טענותיהם.
מן הצד צפה בשיחה הגר"ח מבריסק זצ"ל. לכשראה כי היא נקלעה למבוי סתום, פנה אל ה"מסית" ושאלו בתמימות:
ומנין לך שרבי עקיבא טעה בבר כוכבא?
ענה לו המיסיונר: עובדה היא, שבר כוכבא נהרג לבסוף.
אם כן, סיים הגר"ח, מודה אתה שמישיח שנהרג אינו מישיח... כלך לך, איפוא, עם משיח הבדוי ("אישים ושיטות").

לעילוי נשמת
הרה"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הרה"צ ר' **יעקב מרדכי מרקוביץ** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידינו
הרה"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

ותן חלקנו. דרך חדשה ללימוד שלך

לא בכל יום אפשר לצאת למסע חדש, מההתחלה. בימים אלו סיימו אלפי לומדי "ותן חלקנו" מחזור לימוד יומיומי של 12 שנים!... החלו את סבב לימוד הש"ס, יחד עם קטעי גמרא, הלכה והגות חדשים. זוהי ההזדמנות שלך לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות חזכים בסיפוק רוחני עצום!

חדש ראשון התנסות חינם
קבע עיתים ללימוד < עכשיו > **3029***